

ЕКОНОМІЧНА ДІАГНОСТИКА В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

Анотація. У статті наведено результати економічної діагностики в системі антикризового управління підприємств агропродовольчої сфери. Визначено можливість настання банкрутства м'ясопереробних підприємств за рівнем платоспроможності. Узагальнено основні проблеми та перспективи застосування системи антикризових заходів підприємств сфери.

Ключові слова: антикризове управління, економічна діагностика, агропродовольча сфера, підприємство, м'ясопереробна галузь.

Summary. The article deals with the results of economic diagnostics in the system of anti-crisis management of agri-food enterprises. It represents the probability of bankruptcy of meat processing enterprises according to the level of their financial solvency. The author summarizes the main problems and prospects of the use of anti-crisis measures system for enterprises of the studied branch.

Key words: anti-crisis management, economic diagnostics, agri-food branch, enterprise, meat processing branch.

Постановка проблеми. Агропродовольча сфера України — одна з найбільш інвестиційно привабливих. Однак є багато зовнішніх факторів, прояв яких дуже суттєво впливає на загальний економічний стан підприємств сфери і, відповідно, є об'єктом їх антикризового управління. Зокрема, на прикладі м'ясопереробної галузі можна сконцентрувати увагу на такому: суттєва волатильність попиту (що суттєво корелює з добробутом населення), а відповідно — волатильність цін на кінцеву продукцію; переробний сегмент має більш стабільну прибутковість, ніж постачальники сировини (тваринницький сектор); посилення ролі вертикально інтегрованих м'ясних бізнесів; експорт в Росію через Білорусь, збільшення постачань в інші країни СНД; імпорт свинини перевищує її експорт; збільшення обсягів імпорту дешевої сировини (механічна обвалка, тріммінг, сало, субпродукти) тощо. Проте слід визнати, що на сьогоднішній день в наукових і практичних колах відсутня методична база, що дозволила би зробити теоретичні узагальнення щодо забезпечення безпеки в контексті антикризового управління м'ясопереробними підприємствами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зусиллями учених [3; 4; 7; 11] було проаналізовано та відокремлено основні фінансові параметри життєдіяльності підприємств, адже через зростання динамічності ринкових перетворень, конкуренції та результатів НТП вони потребують постійного коригування та адаптації до соціально-економічних умов кожної країни, де функціонує підприємство.

Термін «діагностика» (від грец. διαγνωστικος — спроможний розпізнавати) дослівно перекладається з давньогрецької як розпізнавання стану об'єкта за другорядними ознаками [5]. Існує декілька визначення поняття «діагностика». Вперше термін «діагностика» почав застосовуватися в медицині. Вчені-економісти використовують термін «діагностика» в управлінській діяльності підприємства у різних значеннях.

Методи діагностики набули подальшого розвитку, використовуються в економічних дослідженнях та антикризовому управлінні.

На основі узагальнення думок науковців ми дійшли висновку, що сутність поняття «діагностика» у антикризовому менеджменті полягає у встановленні й виявленні відхилень у параметрах життєдіяльності підприємства [8; 12]. Цей процес має свої завдання, методи, вимоги до його проведення та помилки, яких припускаються учені та практики.

Тобто процес діагностики є одним із важливих етапів антикризового управління, який забезпечує процес прийняття стратегічних і тактичних управлінських рішень інформацією.

Мета дослідження — навести елементи економічної діагностики в системі антикризового управління підприємств агропродовольчої сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система антикризового управління агропродовольчої сфери, зокрема м'ясопереробними підприємствами, повинна забезпечувати ефективне вирішення таких завдань: рання діагностика кризових явищ

© О. М. Овчарук, 2018

Бібліографія ДСТУ:

Овчарук О. М. Економічна діагностика в системі антикризового управління підприємств агропродовольчої сфери / О. М. Овчарук // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2018. — № 4 (44). — С. 49–52.

References (APA):

Ovcharuk, O. M. (2018). *Ekonomichna diahnostyka v systemi antykrizovoho upravlinnia pidpriemstv ahroprodovolchoi sfery* [Economic diagnostics in the system of anti-crisis management of agricultural sphere enterprises]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 4 (44), 49–52 (in Ukr.).

у діяльності м'ясопереробних підприємств; термінове реагування на виклики та загрози середовища; вивчення та реалізація можливостей виходу підприємства з кризового стану [1; 2; 6; 9].

Економічні показники розвитку низки м'ясопереробних підприємств України за 2016–2017 рр. (табл. 1) неоднорідні.

Темп приросту працівників за 2016–2017 рр. коливається від –9,5 до +8,6 %; оплата праці 1 працівника в місяць у 2017 р. — від 2325 до 11530 грн; знос основних засобів у 2017 р. — від 31,1 до 75,2 %; темп приросту чистого доходу за 2016–2017 рр. — від –6,2 до +46,0 %; рівень рентабельності операційної діяльності у 2017 р. — від 7,1 до 32,6 %.

Таблиця 1

Економічні показники розвитку низки м'ясопереробних підприємств України за 2016–2017 рр.
(узагальнено автором за матеріалами [10])

Підприємства	Темп приросту працівників за 2016–2017 рр., %	Оплата праці 1 працівника в місяць у 2017 р., грн.	Знос основних засобів у 2017 р., %	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток), на 31.12.2017 р., тис. грн.	Чистий дохід у 2017 р., млн. грн.	Темп приросту чистого доходу за 2016–2017 рр., %	Рівень рентабельності операційної діяльності у 2017 р., %	Чистий прибуток (збиток) у 2017 р., тис. грн.
ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат» (Полтавська область)	0,9	5902	40,5	–129311	1935,6	–6,2	32,6	–37875
ПрАТ «Козятинський м'ясокомбінат» (Вінницька область)	5,2	11530	31,1	57993	737,0	46,0	14,4	41323
ПрАТ «Кременчукм'ясо» (Полтавська область)	–9,5	6381	63,0	–145090	695,0	6,7	27,4	–69766
ПрАТ «Комплекс Безлюдівський м'ясокомбінат» (Харківська область)	–3,3	9163	38,8	–45338	211,3	32,8	16,6	–22686
ПрАТ «Богодухівський м'ясокомбінат» (Харківська область)	8,6	3462	56,9	3537	53,1	22,3	7,1	450
ПрАТ «Охтирський м'ясокомбінат» (Сумська область)	–5,4	2325	75,2	3860	51,0	33,3	7,1	26

Нині особлива увага приділяється саме методам проведення діагностики як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями і практиками.

Єдиного підходу до цієї проблеми не існує. Були досліджені найбільш відомі методи діагностики. Проаналізовано різноманітні моделі економічної діагностики у системі антикризового менеджменту. У ХХ ст. найбільшого розповсюдження набули моделі дискримінаційного аналізу. До них відносять нині модель Альтмана, Таффлера і Тішоу, Ліса, Спрінгейта, Чессера, О. О. Терещенка, Фулмера, Сайфуліна та Кадикова [3; 7] та інші.

На сьогодні при дослідженні ранніх методик аналізу ймовірності банкрутства пропонується звертати увагу на методику кредитного скорінгу, яка була вперше запропонована американським економістом Д. Дюраном на початку 40-х рр. ХХ ст. Сутність цієї методики полягає у класифікації підприємств за ступенем ризику з урахуванням фактичного рівня показників фінансової стійкості й рейтингу кожного показника, вираженого в балах на основі експертних оцінок (табл. 2):

1 клас — підприємства із добрим запасом фінансової стійкості, які мають упевненість у по-

верненні залучених коштів (серед аналізованих відсутні);

2 клас — підприємства, які демонструють невисокий рівень ризику за боргованістю, але вони не розглядаються як ризиковані (ПрАТ «Козятинський м'ясокомбінат»);

3 клас — проблемні підприємства (серед аналізованих відсутні);

4 клас — підприємства з високим рівнем банкрутства навіть після вжиття заходів з фінансового оздоровлення. Кредитори ризикують втратити свої кошти і відсотки (ПрАТ «Богодухівський м'ясокомбінат»; ПрАТ «Охтирський м'ясокомбінат»);

5 клас — підприємства-банкрути (ТОВ «Глобинський м'ясокомбінат»; ПрАТ «Кременчукм'ясо»; ПрАТ «Комплекс Безлюдівський м'ясокомбінат»).

Як бачимо з аналізу, одні з найбільших м'ясопереробних підприємств України за наведеною методикою оцінки рівня платоспроможності — банкрути. При цьому вони є вертикально інтегрованими структурами, зі значно меншими витратами на сировину та просування продукції, ніж звичайні виробники м'ясної про-

Групування підприємств на класи за рівнем платоспроможності (узагальнено автором за матеріалами [3; 10])

Показники	Межі класів згідно з критеріями				
	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	5 клас
Рентабельність загального капіталу, %	30 і вище (50 балів)	29,9–20 (49,9–35 балів)	19,9–10 (34,9–20 балів)	9,9–1 (19,9–5 балів)	менше 1 (0 балів)
Коефіцієнт поточної платоспроможності	2,0 і вище (30 балів)	1,99–1,7 (29,9–20 балів)	1,69–1,4 (19,9–10 балів)	1,39–1,1 (9,9–1 балів)	1 і нижче (0 балів)
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і вище (20 балів)	0,69–0,45 (19,9–10 балів)	0,44–0,30 (9,9–5 балів)	0,29–0,20 (5–1 балів)	менше 0,2 (0 балів)
Межі класів	100 балів і вище	99–65 балів	64–35 балів	34–6 балів	0 балів

дукції. Зважаючи на наведені дані, оцінку стану м'ясопереробної галузі слід давати в цілому за даними вертикально інтегрованими структурами, оскільки реалізація кінцевої продукції через торгові доми та розгалужені торговельні мережі супермаркетів (Миронівський хлібопродукт ТМ «Башинський»; Корпорація «АТБ» ТМ «Добров», ТМ «Ковбасний ряд», ТМ «М'ясна лавка»; Глобинський м'ясокомбінат ТМ «Глобіно», АПК-інвест ТМ «М'ясна весна»; Група компаній «СМК» ТМ «Салтівський м'ясокомбінат», ТМ «Наталка», ТМ «Богодухівський м'ясокомбінат», ТМ «Бердянський м'ясокомбінат», ТМ «М'ясні традиції») може бути надзвичайно прибутковою.

Висновки. Застосування сучасної методики економічної діагностики в системі антикризового управління підприємств агропродовольчої сфери довели її односторонність. Результати групування підприємств на класи за рівнем платоспроможності не дають повної уяви щодо необхідної системи антикризових заходів, прийнятної саме на конкретному підприємстві певної галузі агропродовольчої сфери. Подальші дослідження слід сконцентрувати на дослідженні кількісних методів у антикризовому управлінні підприємств, зокрема це застосування методів динамічного програмування з визначенням ймовірності настання певних подій в перспективі, їх наслідків та прийняття відповідних управлінських рішень.

Література

1. Бергер А. Д. Сучасні тенденції розвитку м'ясопереробної галузі України / А. Д. Бергер // Інтелект XXI. — 2017. — № 1. — С. 41–51.
2. Гладій М. В. Функціонування м'ясопереробної галузі України в глобальній продовольчій системі / М. В. Гладій, М. П. Сичевський // Вісник аграрної науки. — 2018. — № 5 (782). — С. 5–11.
3. Григоренко Є. О. Інструментарій діагностування фінансового стану в процесі формування антикризової програми підприємства / Є. О. Григоренко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». — 2012. — № 4 (55). — С. 206–211.
4. Джеджула В. В. Оцінювання ефективності антикризового управління підприємства за

умов інноваційного розвитку / В. В. Джеджула, І. Ю. Єпіфанова, Н. О. Оранська // Інвестиції: практика та досвід. — 2017. — № 11. — С. 10–14.

5. Драган О. І. Запровадження технології аутсорсингу для удосконалення бізнес-процесів підприємства / О. І. Драган // Інтелект XXI. — 2018. — № 2. — С. 135–139.

6. Дьяченко Ю. В. Інноваційна діяльність м'ясопереробних підприємств України / Ю. В. Дьяченко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — 2017. — Вип. 16. — Ч. 1. — С. 94–97.

7. Захаренко Н. С. Удосконалення підходу до формування системи прогнозування антикризових заходів управління на промислових підприємствах / Н. С. Захаренко // Молодий вчений. — 2017. — № 6 (46). — С. 434–438.

8. Карп'як М. О. Особливості функціонування ринку м'яса в Україні та його вплив на розвиток економіки регіонів / М. О. Карп'як // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. — 2018. — Вип. 1 (129). — С. 77–80.

9. Маховський Д. В. Сучасні тенденції розвитку регіонального ринку м'яса в Україні / Д. В. Маховський // Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки. — 2017. — Вип. 33. — С. 58–64.

10. Дані Державної установи «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України». — Режим доступу : <http://smida.gov.ua> (дата звернення 17.10.2018).

11. Taleb, N. N. (2012). Antifragile: Things That Gain from Disorder. New York, Random House, 544 p.

12. Zinchuk, T., Kutsmus, N., Kovalchuk, O., Dankevych, V., Usjuk, T. (2017). Institutional Transformation of Ukraine's Agricultural Sector. Review of Economic Perspectives, vol. 17, iss.1. pp. 57–80.

References

1. Berger, A. D. (2017). *Suchasni tendenciyi rozvytku myasopererobnoyi galuzi Ukrainy* [Modern trends in the development of the meat-processing industry of Ukraine], *Intelekt XXI*, 1, 41–51 (in Ukr.).
2. Hladii, M. V. & Sychevskiy, M. P. (2018). *Funkcionuvannya myasopererobnoyi galuzi Ukrainy v*

globalnij prodovolchij systemi [Functioning of the meat processing industry of Ukraine in the global food system]. *Visnyk agrarnoyi nauky*, 5 (782), 5–11 (in Ukr.).

3. Hryhorenko, Ye. O. (2012). *Instrumentarii di-ahnostuvannia finansovoho stanu v protsesi formuvannia antykryzovoi prohramy pidpryyemstva* [Instruments for diagnosing a financial condition in the process of forming an anti-crisis program of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli. Seriya «Ekonomichni nauky»*, 4 (55), 206–211 (in Ukr.).

4. Dzhedzhula, V. V., Yepifanova, I. Y. & Oranska, N. O. (2017). *Ocynuyannya efektyvnosti antykryzovogo upravlinnya pidpryyemstva za umov innovacijnoho rozvytku* [Evaluation of the effectiveness of crisis management of the enterprise under the conditions of innovative development]. *Investyciyi: praktyka ta dosvid*, 11, 10–14 (in Ukr.).

5. Dragan, O. I. (2018). *Zaprovadzheniya tehnologiyi autsorsyngu dlya udoskonalennya biznes procesiv pidpryyemstva* [Introduction of outsourcing technology for improvement of business processes of the enterprise], *Intelekt XXI*, 2, 135–139 (in Ukr.).

6. Dyachenko, Y. V. (2017). *Innovacijna diyalnist myasopererobnyx pidpryyemstv Ukrainy* [Innovative activity of meat processing enterprises of Ukraine]. *Naukovyj visnyk Uzhgorodskogo nacionalnogo universytetu*, 16, part 1, 94–97 (in Ukr.).

7. Zakharenko, N. S. (2017). *Udoskonalennya pidxodu do formuvannya systemy prognozuvannya an-*

tykryzovyx zaxodiv upravlinnya na promyslovyx pidpryyemstvax [Improvement of the Approach to the Formation of the Anti-crisis Management System Forecasting System at Industrial Enterprises]. *Molodyj vchenyj*, 6 (46), 434–438 (in Ukr.).

8. Karpyak, M. O. (2018). *Osoblyvosti funkcionuvannya rynku myasa v Ukraini ta jogo vplyv na rozvytok ekonomiky regioniv* [Features of functioning of the meat market in Ukraine and its influence on the development of the region's economy]. *Socialno-ekonomichni problemy suchasnogo periodu Ukrainy*, 1 (129), 77–80 (in Ukr.).

9. Makhovskyi, D. V. (2017). *Suchasni tendenciyi rozvytku regionalnogo rynku myasa v Ukraini* [Contemporary trends in the development of the regional meat market in Ukraine]. *Visnyk Pryazovskogo derzhavnogo texnichnogo universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, 33, 58–64 (in Ukr.).

10. *Dani Derzhavnoi ustanovy «Ahentstvo z rozvytku infrastruktury fondovoho rynku Ukrainy»* [Data of the State institution «Agency for the development of the stock market infrastructure of Ukraine»] (2018). Retrieved from <http://smida.gov.ua> (in Ukr.).

11. Taleb, N. N. (2012). *Antifragile: Things That Gain from Disorder*, Random House, New York, USA, 544 p.

12. Zinchuk, T., Kutsmus, N., Kovalchuk, O., Dankevych, V. & Usjuk, T. (2017). *Institutional Transformation of Ukraine's Agricultural Sector. Review of Economic Perspectives*, 17 (1), 57–80.